

Impostos i conjuntura a Manacor: 1894 - 1931

Antoni Picazo Muntaner

Els principals objectius d'aquesta investigació són els següents:

- 1- Analitzar la situació hisendística de l'Ajuntament de Manacor mitjançant l'estudi dels principals impostos (urbana, rústica, industrial i consums).
- 2- Percebre com l'evolució tributària afecta la població.
- 3- Identificar les directrius centrals que incidiren en el creixement impositiu.

La contribució industrial

L'impost de consums va ésser un dels més criticats, tant a nivell local com a nivell estatal, ja que gravava els productes de consum massiu i precipitava una greu incidència sobre les classes jornaleres. Situació que es va agreujar notablement a partir de 1918 quan, com a conseqüència del final de la Gran Guerra, els preus pujaren per sobre els salaris. Arran de les nombroses crítiques, i fins i tot motins populars, contra la cobrança dels consums, el Govern central optà perquè aquest anàs desapareguent gradualment. No obstant aquesta intenció, l'Estat va haver de readaptar i encarir altres impostos per poder mantenir la seva capacitat recaptadora i pressupostària. Aquest fort increment va recaure bàsicament sobre la contribució industrial¹.

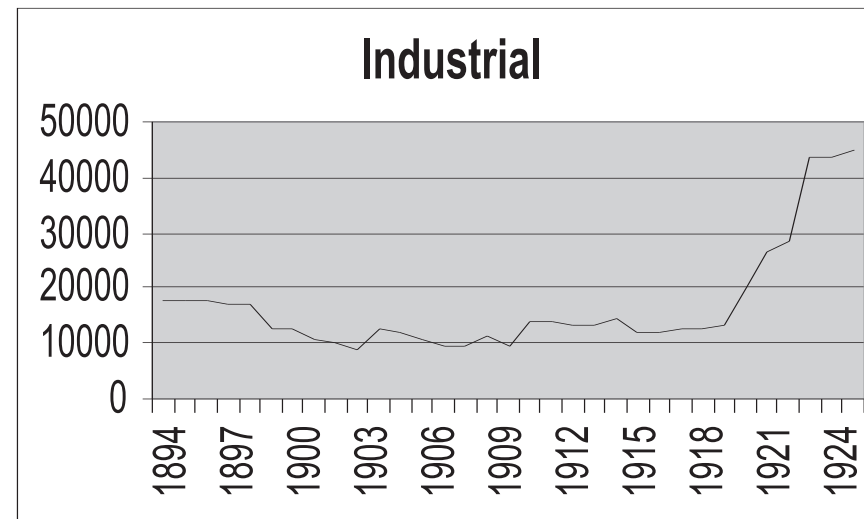
Passem a veure quina fou l'evolució de la contribució industrial a Manacor i la seva comparació amb la resta de les illes:

Any	Manacor	Balears	% Sobre Balears
1894	17500	575000	2'95
1895	17500	575000	2'95
1896	17500	575000	2'95
1897	17000	591000	2'87
1898	17100	582000	2'93
1899	12600	552000	2'28
1900	12600	552000	2'28
1901	11000	481000	2'28
1902	9880	485000	2'03
1903	8870	467000	1'71
1904	12600	480000	2'5
1905	12000	476000	2'52
1906	10700	458000	2'18
1907	9800	462000	2'12
1908	9500	456000	2'08
1909	11300	454000	2'42
1910	9660	464000	2'06
1911	13900	582000	2'4
1912	13980	582000	2'4
1913	13100	554000	2'34
1914	13300	577000	2'25
1915	14300	563000	2'48
1916	12200	529000	2'26
1917	12200	529000	2'26
1918	12600	567000	2'11
1919	12600	567000	2'11
1920	13300	546000	2'38
1921	20500	819000	2'44
1922	26800	811000	2'44
1923	28200	1180000	2'37
1924	43600	2029000	2'14
1925	43600	2029000	2'14
1926	45200	2029000	2'14

Les xifres presentades no foren el còmput total que pagaren els industrials, ja que s'hi havien de sumar el 6% per despeses de cobrança i el 16% de recàrrec per l'Ajuntament, i entre el 1911 i el 1928 un recàrrec transitori del 20%. Tot això sumat provocà una forta pressió sobre industrials i comerciants que incidí en la multiplicació dels fraus. En canvi, el percentatge i la xifra resultant per a la dispo-

nibilitat pressupostària de l'Ajuntament fou mínima, entre el 10 i el 12% del total pressupostari corresponia a les entrades del recàrrec municipal sobre la contribució industrial. Però, així com els percentatges de recàrrec per l'Ajuntament de Manacor eren molt dèbils, la pressió fiscal sobre industrials i comerciants fou tan elevada que potencià la desaparició gradual d'activitats comercials, especialment en èpoques de crisi.

Vegem l'evolució tributària d'una forma més clara:

De l'examen de les dades anteriors podem deduir quatre grans èpoques en la dinàmica evolutiva de la contribució industrial a Manacor:

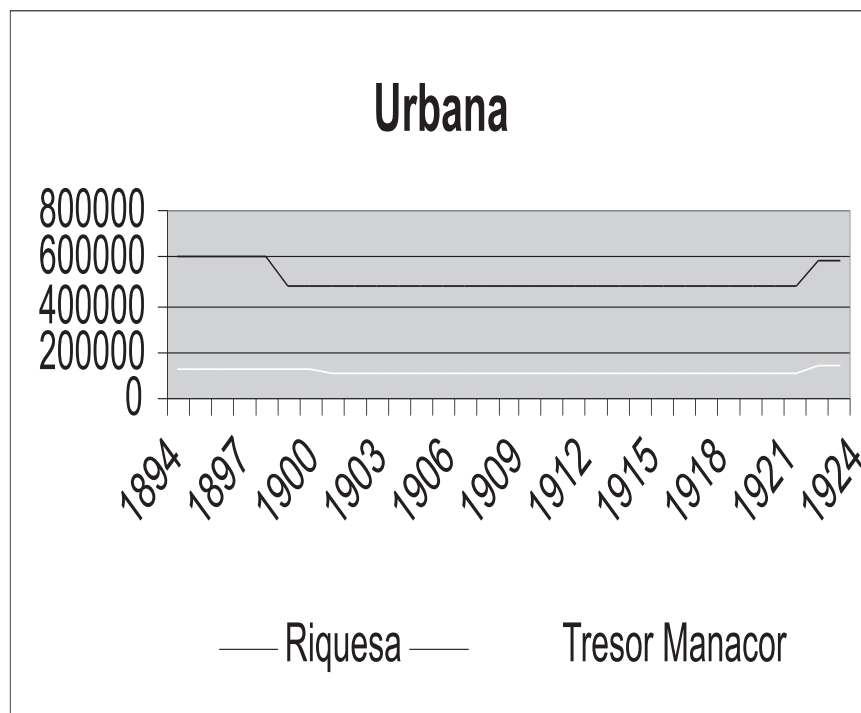
- 1- Una certa estabilitat en la indústria (1894-1898) que mantén una imposició constant.
- 2- Un retrocés tant en el nombre d'indústries com en la seva contribució arran de la crisi colonial al Carib i les conseqüències de la guerra que es perllongaren des del 1898 fins al 1909.
- 3- Una etapa d'estabilitat en l'impost des del 1910 al 1920 fruit del revitalitzament de la indústria a nivell estatal, especialment notable entre el 1914 i el 1918 en què s'aprofità la neutralitat estatal per incrementar el nivell de vendes a l'exterior amb un augment força espectacular en les exportacions.
- 4- Una època de fort increment a partir del 1921 com a conseqüència de la greu apujada de preus i del procés inflacionista que sorgí un cop acabada la Gran Guerra i que afectà tot Europa.

La contribució urbana

L'evolució –a grans trets- de la contribució urbana presenta, sens dubte, una gran estabilitat. Així i tot podem destriar fàcilment tres grans fases. Entre el 1894 i el 1898 fou molt estable, tot i que molt elevada. L'espectacularitat de les xifres contributives es deu a dos factors: en primer lloc, a causa que s'hi inclou Sant Llorenç, el qual desapareix el 1899; en segon lloc, les necessitats pressupostàries del Govern central, embarcat en una guerra colonial, l'obligà a una elevació contributiva mitjançant un recàrrec transitori de guerra del 20%. A partir de 1899 comença la segona fase d'estabilitat, que es mantén fins al 1906, en què presenta una baixada a causa d'un reflatament de l'economia de l'Estat. Al 1923 apareix un sobtat increment com a conseqüència d'una revisió de la riquesa imposable, fruit de l'increment del cost de la vida que es reproduïx de nou al 1927 i que provocà una greu incidència del sistema tributari sobre tota la població.

Pel que fa a l'Ajuntament, aquest aplicà un percentatge de recàrrec variable sobre aquesta contribució que oscil·là entre el 5 i el 15% i que incidí molt poc sobre el desenvolupament del seu pressupost.

Vegem-ho més clarament en una gràfica:

Vegem, amb més claredat, l'evolució descrita en una taula:

Any	Riquesa	Riquesa Illes	Tresor Manacor
1894	604000	2357000	132400
1895	604000	2357000	132400
1896	604000	2357000	132400
1897	604000	2367000	132300
1898	604000	2342000	129000
1899	481000	2329000	129000
1900	481000	2329000	129000
1901	481000	1653000	107000
1902	481000	2316000	106000
1903	481000	2310000	106000
1904	481000	2301000	106000
1905	481000	2310000	107000
1906	481000	2301000	107000
1907	481000	2300000	106000
1908	476000	2295000	106000
1909	476000	2271000	104000
1910	476000	2269000	104000
1911	476000	2330000	101000
1912	476000	2215000	101000
1913	476000	2206000	101000
1914	476000	2205000	101000
1915	476000	2205000	101000
1916	476000	2205000	101000
1917	476000	2205000	101000
1918	476000	2215000	101000
1919	476000	2213000	101000
1920	476000	2331000	101000
1921	476000	2221000	101000
1922	476000	2222000	102000
1923	595000	2912000	139000
1924	595000	2912000	139000

La contribució rústica

Pel que fa a la contribució rústica, aquesta presenta, pel que fa al valor de la riquesa, una gran estabilitat que es rompé el 1923, quan a causa de l'increment del cost de la vida es revisaren els valors cadastrals, i una altra al 1928.

Tot i això trobam que el 1917 s'intentà dissenyar un canvi en alguns criteris tributaris, no amb aquella finalitat de ministre Villaverde de pal·liar els errors comesos sobre determinades fonts tributàries que hem citat anteriorment, sinó de la revisió a l'alça. Entre ells destacaríem els següents:

- 1- Revisió dels solars urbans. Molts d'ells, ubicats a grans ciutats com Madrid o Barcelona, contribuïen no com a urbana sinó com a rústica.
- 2- Revisió i unificació dels criteris de l'impost d'utilitats.
- 3- Augmentar els tipus de gravamen sobre els impostos reials de successions.
- 4- Incrementar l'impost sobre el sucre i sobre els transports.

Per eliminar tots els problemes, el 1921 el ministre d'Hisenda Manuel de Argüelles presentà a les Corts un projecte de llei en què explicava "...el lamentable atraso en cuanto se refiere a los métodos tributarios, algo que sólo existe en contadas naciones europeas y que hace perdurar el régimen de injusticia y un privilegio de unos pueblos sobre otros..."²

La situació del cadastre era tant preocupant que el govern dictaminà el 1922 que la quota de riquesa territorial amillarada augmentés per decret llei un 25% i un altre 25% el 1926.

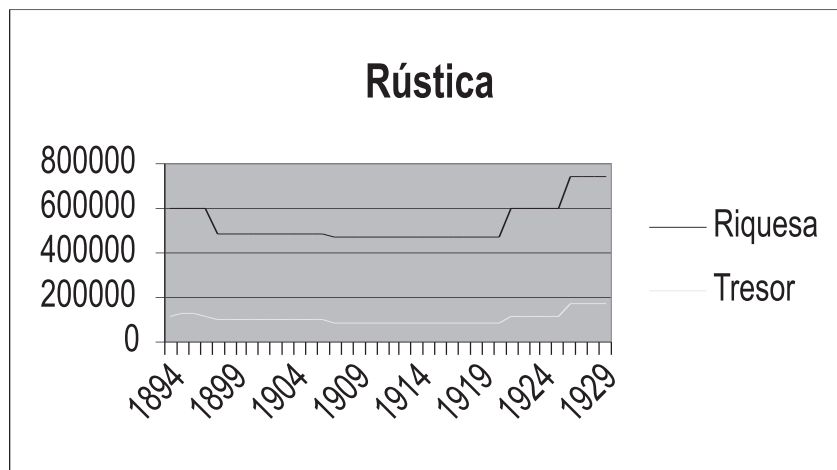
Aquest intent de millorar la hisenda estatal fracassà de nou perquè les variacions anuals de la riquesa descoberta foren molt escasses, a causa de l'interès natural dels contribuents per ocultar-la. La nova llei presumia que les Juntes Pericials, per a taxar les propietats ja fossin ocultes o per ampliar la seva riquesa, funcionaven perfectament sense que tinguessin cap interferència. Segons la llei de 23 de març de 1906, aquestes juntes estaven formades per un síndic, dos membres dels majors contribuents i dos veïns elegits a l'atzar. La Junta Pericial havia de realitzar, a principis de cada any, l'apèndix a l'amillament que havia de reflectir totes les modificacions de les finques. Aquestes juntes, que havien de combatre l'ocultació i el frau, no foren efectives ja que, des de sempre, varen estar lligades a forces econòmiques que es resistien a la tributació i que arreu de l'Estat representaren vertaders blocs de pressió vers el Govern central.

Si la taxa de riquesa amillarada era prou estable, la quota pel tresor presentà grans variacions fruit, en definitiva, de l'aplicació de diferents percentatges sobre el patrimoni que, de fet, anaven en consonància als diferents moments econòmics de l'Estat.

L'evolució de la contribució rústica a Manacor és la següent:

Any	Riquesa	Tresor
1894	604000	120000
1895	604000	122000
1896	604000	122000
1897	604000	120000
1898	481000	95000
1899	481000	95000
1900	481000	95000
1901	481000	95000
1902	481000	95000
1903	481000	95000
1904	481000	95000
1905	482000	95000
1906	481000	94000
1907	482000	94000
1908	476000	92000
1909	476000	91000
1910	476000	89000
1911	476000	90000
1912	476000	89000
1913	476000	89000
1914	476000	89000
1915	476000	89000
1916	476000	88000
1917	476000	89000
1918	476000	89000
1919	476000	89000
1920	476000	89000
1921	476000	89000
1922	476000	89000
1923	595000	111000
1924	595000	112000
1925	595000	111000
1926	595000	111000
1927	595000	111000
1928	744000	165000
1929	744000	165000
1930	744000	165000
1931	744000	165000

L'evolució gràfica de la contribució rústica a Manacor és la següent:

L'impost de consums

Els consums era un impost que gravava els productes alimentaris d'ingesta massiva com ara el blat, el vi, etc. Això provocava un encariment d'aquests en una situació productiva i consumista molt delicada a nivell estatal.

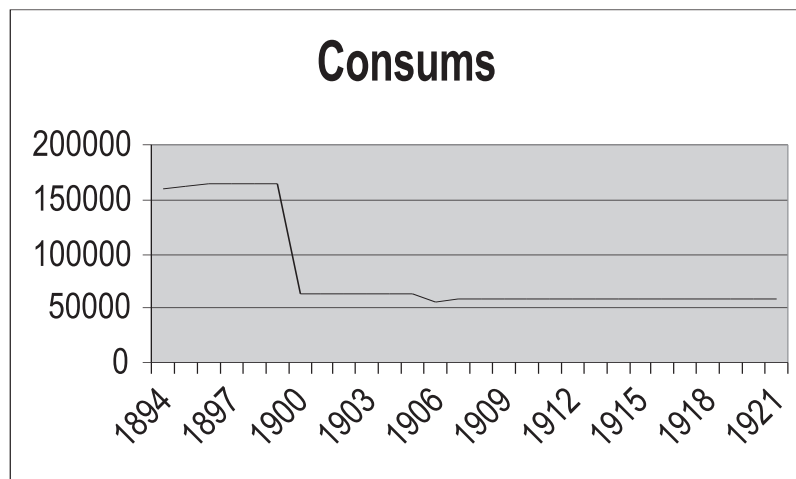
Els consums foren la gran eina de desenvolupament dels pressupostos municipals al llarg del segle XIX i el primer quart del XX. El dèficit pressupostari es cobria mitjançant aquell, d'aquí que el seu impacte sobre el total dels comptes municipals arribi a oscil·lar entre el 50 i el 70% del seu total. En moltes ocasions, aquest recàrrec municipal significà un increment de gairebé el 100% sobre la quota a ingressar pel tresor. Això significava que per eliminar-lo d'una forma absoluta, tal i com es demandava des de molts sectors –intel·lectuals, socials, econòmics, polítics, etc.- s'havien d'arbitrar solucions de finançament per tal de garantir una millor autonomia municipal. A grans trets, els consums a Manacor presenten tres grans etapes. En primer lloc, la de 1894-1899 caracteritzada per una elevada quota (que representa el 10% del total de les illes) i que respon a dos fets. Per una part, a la integració de Sant Llorenç i, per l'altra, als gravàmens dictats per l'Estat per fer front a la Guerra de Cuba. En segon lloc, la de 1900-1905, en què Sant Llorenç ja s'ha consolidat com a municipi –i per tant restada la seva quota-, i en què la guerra també ja s'ha acabat tot i que els consums són prou elevats, ja que encara s'havia de sortir de la crisi generada per la pròpia guerra. La pressió fiscal dels consums provocà una fallida general, que motivà la visita del governador i del delegat d'Hisenda a Balears. De la visita realitzada quedaren en evidència una sèrie de trets. A saber, la gran quantitat de fallides realitzades per la població, entre ells dels

més notables del poble, per la qual cosa es dedueix una certa resistència passiva; la falta de rigorositat en el repartiment ja que presentaven xifres notablement sobre-dimensionades; necessitat de realitzar una rebaixa en les quotes per evitar la resistència de la població al seu abonament. En tercer lloc, a partir de 1906 trobam una notable disminució en la taxa de consums que es mantindrà estable fins a la seva desaparició a la dècada dels anys vint.

Passem a veure l'evolució del total pel tresor al municipi de Manacor:

Any	Total tresor
1894	160000
1895	161000
1896	165000
1897	165000
1898	165000
1899	165000
1900	63000
1901	64000
1902	64000
1903	64000
1904	64000
1905	64000
1906	55000
1907	59000
1908	59000
1909	59000
1910	59000
1911	59000
1912	59000
1913	59000
1914	59000
1915	59000
1916	59000
1917	59000
1918	59000
1919	59000
1920	59000
1921	59000

Una gràfica ens mostrarà millor l'evolució dels consums a Manacor:

NOTES

1. Els Consums passaren d'un Índex 100 de 1913 a un de 5 el 1930. En canvi, la Contribució Territorial passà de l'Índex 100 de 1913 a l'Índex 193 el 1930. Sens dubte, el gran augment recaigué sobre la Contribució Industrial que arribà a un índex de 406 el 1930.

2. AMA "Actas del Congreso", Sessió del dia 15 de juny de 1921.

L'emigració manacorina a la República Argentina durant el segle XX. El cas de Goyena

Jordi Pons Bosch
Maria del Mar Caro Mesquida

1. Introducció

L'anàlisi del fenomen emigratori a les Illes Balears i a Manacor és important. Hi ha nombroses publicacions que s'han dedicat a analitzar aquest fenomen que podríem qualificar un dels més importants del segle XX. En el cas de Manacor, a les I Jornades d'Estudis Locals ja es presentaren algunes comunicacions referents al fenomen emigratori manacorí a finals del segle XIX¹.

El que nosaltres pretenem amb aquesta aportació, que podríem incloure dins els estudis d'emigració, és presentar el cas de la fundació i establiment d'un poble a Argentina, construït de bell nou, realitzat per part d'una família mallorquina i concretament original de Manacor i Porto Cristo. En Francesc Oliver, natural de Manacor, i n'Isabel Fullana, natural de Portocristo, foren els primers manacorins a establir-se a la localitat de Goyena el 1889.

A partir de l'establiment d'aquests nombrosos mallorquins, s'hi n'establiren altres que majoritàriament eren originaris de Son Servera i de Manacor. A través d'aquesta petita aportació és pretén fer unes pinzellades de l'emigració de manacorins a l'Argentina durant la primera meitat del segle XX, per anar avançant cap a una anàlisi més detallada de la localitat de Goyena.

Altres elements d'importància que hem intentat tractar és la fundació de la població i el posterior establiment de xarxes migratòries de manacorins a la localitat. Element important en la configuració d'aquesta població de l'interior de l'Argentina.